

DISSESTITATIO II.

DE RELIGIONE.

SECTIO I.

NOTIO ET QUIDITAS RELIGIONIS.

§ 1. PRÆCOGNITA.

Ut ordinate procedant Nostræ Vindiciae, de Religione dicendum est primum generatim. Sicubi vero Religionis Christianæ prius occurrat mentio, quam de Christianismo speciatim actum sit, hujus causa est, quod Vera Religio harum Dissertationum scopus sit; vera autem nonnisi una est, eaque Christiana. Faxit Deus, objectum, auctor, finis ac premium Veræ Religionis, ut dum versor in argumeto tam gravi, scopo respondeat conatus et huic eventus; mens vero mea jugiter respiciat illam SALVIANI sententiam: « Tanta est Majestatis Sacra et tam tremenda reverentia, ut non solum ea, que ab impiis hominibus contra Religionem dicuntur, horrere; sed etiam quæ pro Religione nos ipsi dicimus, cum grandi metu et disciplina dicere debeamus. »

§ II. THEMATA.

1. Religio est Cultus Dei Legitimus.

PROBATIO. Qui non Deum, sed aliud quid veneratur ac colit sine ullo ad Deum respectu, cultum prestat non religiosum, sed vel officiosum, vel superstitiosum; et qui Deo cultum exhibet, sed contra legem ac voluntatem Dei, Deum non tam colit, quam subsannat. Proin ut veri nominis Religio detur; et Dei sit cultus, et legitimus sit, oportet. Cum vero Deus infinitis gaudeat perfectionibus, legitimus Dei cultus non est, nisi summus summi amoris erga fontem totius et perfectionis et felicitatis creatae, summaque obsequii erga Conditorem, Moderatorem, Dominum, Patrem ac Finem Ultimum creaturarum. Igitur Fundamentum Religionis est primo existentia Creatoris infinite perfecti, qui, licet sibi sufficientissimus atque in se ipso felicissimus creaturis non indigeat; tamen inexplicabili bonitate creatures con-

dedit uti ad suam gloriam, ita ad æternam illarum beatitatem : Secundo existentia creaturarum, quæ sicut non sunt sine Deo, ita sine Deo felices esse non possunt; ac proin se totas Deo debent, et non tantum observantiam, subjectionem, obedientiam, fidem, pietatem, amoris timorisque affectum ; sed officia et obsequia omnino omnia honoris, laudis, gratulationis, adorationis, ac quæcumque attestantur, Deum propter infinitam excellentiam dignissimum esse, pro cuius honore vitam cum sanguine profundamus.

II. Religio exposcit ab homine tam intellectus quam voluntatis erga Deum obsequia.

PROBATIO. Religio partim Theoretica est, quæ (cum præstatur ab intellectu) exigit, ut de natura et proprietatibus naturæ divinæ recte sentiamus : partim Practica, quæ (cum a voluntate exhibetur) postulat, ut Deum diligamus, invocemus, metuamus, colamus signis etiam externis. Itaque deficit Religio quoad officia Theoretica, ubi species Numinis corporea fingitur, quæ omnis a divina Majestate aliena est ; ubi Atheismus est, Polytheismus, Theismus, Manicheismus, Epicureismus, Idololatria ; quia qui vel nullum vel plures Deos vel Deum corporeum vel nostri incurium, vel pro Deo simulacra et bestias colit, Deo indignissima tribuit. Deficit quoad officia Practica, ubi vani et superstitionis ritus sunt, quales erant apud Ethnicos Aruspicum atque Augurum Religiones ; ubi ludi, qui nedum soveant pietatem, sed avocent potius et abducant, quales erant Circenses et Scenici ; verbo, ubi odium et contemptus Dei, desperatio, superstitionis, magia, infidelitas et haeresis pro amoris et timoris obsequio redduntur Deo sapientissimo, veracissimo, providentissimo, sanctissimo, ac in omni genere perfectissimo.

Demum ut plenissime satisfiat officii erga Deum : si Deus leges ferat, iis exactissime parendum est ; si quid vetet, fugiendum ; si quid mandet, execundum ; si beneficia conferat, grates agendæ ; si quid inferat poenæ, æquanimiter tolerandum ; si re quapiam indigemus, ab eo summis precibus flagitanda ; si annuat, gratulandum ; si renuat, acquiescendum est ; et si quid a nobis admittatur, quod cum recta ratione non consentiat, et vel Deo ingratum, vel proximo grave sit, venia exoranda, culpa lacrymis eluenda est, ut sicut Deum cognoscimus, ita in omnibus glorificemus.

III. Religio exigit cultum Dei non solum Internum, sed etiam Externum.

PROBATIO. Religio, quæ solum exterius Deum colit, nec Deo nec homine sat digna Religio est, plebeia nimis ac fere paganica. Religio mere interna et Deo et homine digna magis, at minus plebi accommodata est ; igitur vera et perfecta Religio est, quæ utrumque Deo cultum exhibit, tum ut rude vulgus erigatur ad interna, tum ut sapientes demittantur ad externa. Quippe oportet plebem nosse spiritum litteræ, et doctos litteræ suum spiritum submittere per exterius obsequium. Hinc ubicunque invaluit Religio, invaluit exterior Dei cultus per tempora, preces publicas et sacrificia, ita ut pro tempore Legis Naturæ hunc externum Deo cultum primus exhibuerit ENOS, de quo etiam ipsa jamdum ABELIS et CAINI ac postea NOEMI sacrificia attestantur ; in Lege autem Mosaica a Deo, et in Lege Evangelica a Christo cultus externus

ac publicus fuerit institutus. Idque ad nativam hominum constitutionem ac propensionem, qua non solum mentem et voluntatem, sed omnes, quas natura dedit, facultates corporis ad Dei cultum conferre oportet, quo fiat tam corporis, quam animæ sacrificium ; animæ Deum super omnia diligentis, et corporis per externa signa testificantis, Deum vitæ ac mortis supremum arbitrum esse.

Conditi nempe sumus propter Deum et in laudem glorie ejus; proin uti de Deo recte existimare et bene erga eum affici, sic recte agere necesse est. Et profecto exercitationes corporis externæ naturaliter comitantur internos animi motus, eosdem sensus in nobis intendunt, et (quod in honore publico præcipuum est) contagione quadam excitant in aliis cultum itidem religiosum. Demum quia Religio publica in omnibus una esse debet, signorum quoque externorum conformitas ad pacem et mutuam gentium consensionem plurimum conducit.

Verum cum Naturæ Divinæ infinita majestas sit, testanda est summa reverentia, maximaque in cultu externo gravitas, ne summa in Sacris reverentia Mahumetanorum ac Ethnicorum confundat Christianorum irreverentiam ; et cum Deus sit Ens sanctissimum, simulque cordium scrutator oculatissimus, non solum admovenda est divinis Aris castimonia corporis, sed pura etiam et incorrupta mente perfungi oportet officiis Religionis. Nam simulare pietatem contumelia est, et Sacris sese immiscere absque pio animo, contemptus est Majestatis. « Donis impii, ait TULLIUS, ne placare audeant « Deos : Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua sit mente futurus Deus, « cum vir nemo bonus ab improbo se donari velit. »

Obij. I. Nequit Deus intendere quidquam prorsus inutile : sed cultus a creaturis exhibendus inutilis est ; tum quia Deus in seipso perfectissimus ac felicissimus hoc cultu non indiget ; tum quia sinit Deus, undique grassari impietatem atque irreligionem, quod seriae voluntati divinæ de cultu ac obsequio Religionis omnino repugnat.

RESP. Frivolum hoc THOMASI argumentum 1º. nimium probat, videlicet Deum ne Mundi quidem creationem potuisse intendere, eo quod nihil inde boni valeat percipere : 2º. Retorquetur a Cl. HEINECCIO de cultu interno, qui, licet Deus illo non indigeat, tamen Deo debetur ob sumnum in creaturas dominium, summamque creaturarum a Deo dependentiam. Deus itaque sui cultum intendit ab hominibus eo fere modo, quo Princeps de terra suscitans inopem hujus intendit gratitudinem, non ut bonum, quo ditetur ipse aut perficiatur; sed ut tributum, quod redi pro beneficiis suprema ratio jubet. Impietatis ac Irreligionis fere per Universum debacchatio nihil præjudicat summae Dei seu bonitati seu potentie. Nam divina omnipotentia de his, qui non faciunt quæ vult, obediendo, facit ipsa quæ vult, puniendo. Infinita Dei bonitas, quod non redimet ab homine (cujus amori sese totam impedit pro odio identidem reddens amorem), vel exinde commendatur magis ceu dignissima omnium fide, amore, adoratione, confidentia, timore, gratitudine, summaque mentis et corporis subjectione. Principem beneficium ac liberalem, quisquis vecors non fuerit, laudat, extollit, amat et veneratur; ergo tanto plus Deo id præstandum, quanto humanis præstant divini favores.

Objic. II. Si Deus naturæ auctor Religionis etiam sit auctor, eadem universis mortalibus colendi Numinis ratio inde a naturæ primordio prescribi debuit, ne diversitas cultus Divini diversas inter se gentes collideret. Verum quot sunt gentes ac nationes, tot fere sunt aut fuerunt cultus diversissimi.

RESP. Consensus populorum in admittendo exteriori Numinis cultu, in quantum auctorem habet Deum et concernit substantiam Religionis, semper fuit unanimis, pari vigens modo, ubicumque audita est vox naturæ; unde CICERO in Oratione pro Flacco: « Sua cuique civitati Religio est; Deum quippe natura venerari novit; nec quisquam est homo, qui lege, quæ hoc præcipiat, caret. » Signa vero cultus exterioris (modo indecori nihil habeant, et hominis in Deum declarant observantiam) varia pro varietate Regionum esse, haud obstat: sive enim alicubi stantes, alicubi flexo genu, alicubi expansis in cœlum manibus orient homines; sive CAIN de fructibus terræ, sive ABEL de primogenitis sui gregis munera Deo offerat; ubique gratum Deo sacrificium, si pie oblatum. Attamen sacrificia liquorum et pecorum, exterior quedam corporis demissio in ipsa Dei invocatione, amor et gratiarum actio, quæ primorem Dei cultum constituant, pari omnium consensu recepta; et in Lege Nova unica oblatio munda in omni loco offertur et sacrificatur.

Objic. III. Cultus Dei externus recens ad inventus est, et quidem ab arbitrio, phantasia et superstitione hominum, adeoque indignus Deo et natura rationali; hinc SENECA ridet Idololatras, quod exteriore cultu sua prosecutur Numina, cujus sententiam laudat S. AUGUSTINUS L. VII. de Civ. c. 10.

Ita Rousseau Emile Tom. III. pag. 94. et TOUSSAINT op. *Les Mœurs* P. I. c. 3. p. 64.

RESP. Haec quam sint falsa, omnes omnium temporum, omniumque nationum historiæ eloquuntur; si quidem nulla unquam gens fuerit solo cultu Dei interno contenta; sed populi omnino omnes ritibus, ceremoniis et sacrificiis quibusdam externis suos Deos coluerint; atque ipse adeo MACHIAVELLUS simulato cultui Religionis externo suam pseudopoliticen inniti voluerit. Cum igitur haec persuasio hominum universalis ac naturalis sit; necessum videtur, pro Vera Religione eum ritum externum fuisse aut generic (ut in Lege Naturæ) aut magis specific (ut in Lege Mosaiæ et Evangelica) a Deo determinatum, ne is pro libitu hominum in ridiculos, superstiosos ac sæpe detestandos abusus recideret. Idololatræ suis Idolis deferebant cultum externum hominibus deferri solitum, ita ut crederent ex suis muneribus vel Diis commodum accedere, vel suum Diis internum affectum innotescere; quod utrumque merito ridet cum SENECA AUGUSTINUS; quia Deus non eget nostris bonis, et scrutator cordium est.

Contra Rousseau et TOUSSAINT op. *Les Mœurs*, vide plura in D. ERNESTI Vindicii arbitrii in Religione constituenda.

Objic. IV. Deus in spiritu et veritate adorandus est, ut docet ipsa Veritas apud JOANNEM. Deus non colitur, nisi amando, verba sunt S. AUGUSTINI. Et MINUTIUS FELIX in Octavio, « haec nostra sacrificia (inquit) haec Dei sacra sunt; apud nos religiosior est ille, qui justior. » Non ergo colendus est Deus signis externis ac corporeis.

RESP. CHRISTI et AUGUSTINI verba hoc sensu intelligenda sunt, quod sine interno affectu nihil prosint externa opera pietatis; atque id contra errorem Judæorum, quibus tota ratio divini cultus in solis externis ceremoniis erat. Utrumque internum et externum cultum Christus conjungi voluit, ita ut interior cultus per opera externa manifestetur, atque exterior velut animetur ab interiore. Hinc multa discipulis servanda ipse mandavit; hinc Phariseis hypocritis dixit: *Hæc oportuit facere, et illa non omittere.* MINUTIUS FELIX non cultum exteriorem vere Christianum, quem pie ac devote obicit ipse, sed vanas ac impias Gentilium superstitiones redarguit. Utrinque S. THOMAS vere Angelicus: *Adoratio corporalis, ait, etiam in spiritu fit, in quantum ex spirituali devotione procedit, et ad eam ordinatur.* 2. 2. q. 84. a. 2. ad 1. *Idololatræ deridentur ex hoc, quod ea, quæ ad homines pertinent, Idolis exhibeant, non tanquam signa excitantia eos ad aliqua spiritualia; sed tanquam per se iis accepta, et præcipue quia erant vana et turpia.* 2. 2. q. 31. a. 7. ad 3. Constat itaque vera in Deum pietas (ex omnium Patrum ac TT. sensu) his tribus: reverentissimis de Deo sententiis, piissimis in Deum affectibus, et cultu Dei externo honorificentissimo.

SECTIO II.

UTILITAS RELIGIONIS.

§ I. PRÆCOGNITA.

Sub imperio sanctissimi et justissimi Numinis utilitas et pietas divisæ esse non possunt. Agnitionem et cultum veri Numinis ad hominum utilitatem privatam æque ac publicam conferre plurimum, demonstraturus sum adversus turbam Impiorum, quorum Coryphaei CARDANUS et HOBESIUS Religionem hominibus noxiā, BAYLIUS inutilem, ROUSSEAU et LASERRIUS rebus publicis minime convenientem pestiferis scriptis traduxerunt. SPINOZA vero sistema, cui quamdam dedit auctoritatem novitas et forma geometrice elaborata, uti Religionis ita felicitatis humanae eversivum, omnium perniciosissimum ac sceleratissimum est; cui tamen seu vesania seu impietate vix quicquam cedit Emilius Rousseau, in quo, ut omnem penitus Religionem eliminet, eam hominis educationem proponit, vi cuius homo non sola communicatione cum Deo, sed omni etiam humana societate ut ut innoxia spoliatus, ad bestias et infra sortem brutorum abjicitur.

ROUSSEAU in Libro: *Principes du Droit Politique*, 1762. LASERRIUS: in Libro: *La vraie Religion démontrée*, 1745. Ejusdem impietatis est schædiosa: *Naufrage des Isles flottantes*, 1753...

